

JOSEF PEŘINA

Na rozhodující křižovatce česko-německé soužití

Studie představuje „Ost und West“ jako programové periodikum liberálně smýšlejících Čechů a českých Němců, které ve 30. a 40. letech 19. století zaujalo specifické místo ve spektru tehdejších časopisů vycházejících na území Čech. Časopis přispíval k rozvoji česko-německého sblížení, k růstu české kultury a poskytoval i hlubší podněty pro další vývoj česky psané literatury, navíc umožňoval díky svému charakteru její prezentaci v zahraničí. Svým demokratickým profilem se pak zařadil na samou špičku českých dobových periodik.

Ve 30. letech 19. století se vývoj česko-německého soužití, v němž obě etnika žijící na území Koruny svatováclavské, jak se tehdy oficiálně nazývaly české země, hledala od počátku národního obrození podobu své identity, ocitl na křižovatce. Stále sílící západoevropské liberální myšlenkové proudění a revize pojetí slovanské vzájemnosti z české strany v něm posilovaly tendence integrační, sílící nacionalismus, získávající zejména na německé straně nesnášenlivou podobu, pak zase inicioval stále sílící tendence desintegrační. Vzájemné střetávání výše uvedených tendencí pak otevíralo a nabízelo různé alternativy řešení vzájemných vztahů obou etnik do budoucnosti. Jedna z nich, překračující svou smělostí značně duchovní obzor tehdejší doby, se promítá na stránkách beletristického časopisu *Ost und West* vycházejícího v letech 1837-1848.¹

Jeho zakladatel, pražský německý právník, básník a publicista Rudolf Glaser (1801-1868) mající rozsáhlé osobní kontakty s řadou českých obrozenců usiloval od počátku jeho vydávání o to, aby se nové periodikum stalo hlavní tribunou liberálně smýšlejících autorů obou jazykově odlišných etnik z Čech, včetně vlastní

¹ Časopis začal vycházet v červenci roku 1837 a až do konce tohoto roku byla jeho jednotlivá čísla označována jako Probebogen. Bez tohoto označení začal vycházet od 1. ledna 1838.

identitu hledajícího etnika židovského a následně i výrazným integrujícím činitelem jejich společného úsilí směřujícího ke kulturní a demokratické obrodě multietnické společnosti žijící na území Čech, obrodě umožňující zároveň i překonání letité české provincionálnosti izolující ji od pokrokového evropského vývoje. Souběžně s tím připsal časopisu i širší a náročnější cíl. Tím měl být jeho příspěvek k naplnění myšlenky naznačené již J. W. Goethem, dle níž se Čechy díky své staleté multietnicitě a z ní vyrostlé kultury měly stát při respektování lidských a občanských práv zde žijících národů vzorem pro budoucí evropské soužití a mostem mezi východem a západem spojujícím Evropu v duchu liberálních ideálů všelidské svobody a rovnosti. Úspěch realizace těchto cílů závisel na schopnostech Glasera a jeho redakčních spolupracovníků vtisknout časopisu pevnou koncepci, zajistit pevný vhodný okruh jeho přispěvatelů a v neposlední řadě na schopnosti získat široké čtenářské zázemí z té části českého, německého a židovského obyvatelstva, kterou by oslovovaly cíle periodika a jež by byla zároveň schopna se s nimi ztotožnit.

Glaserův časopis překračující svým pojetím úzké hranice etnických zájmů a reflektující navíc řadu tehdy nesporně nekonformních postojů zaujal logicky specifické místo mezi reprezentativními časopisy obou etnik, jimiž byly na české straně *Květy*, na německé pak *Bohemia*. Obě uvedená periodika měla na sklonku 30. let jednostrannou orientaci, jak ukazovaly již jejich názvy. *Květy*, původně *Květy české*², přes veškerou snahu o náročnost byly do značné míry vázány snahou přispívat k realizaci cílů programu českého národního hnutí a zároveň byly nuceny přihlížet k širšímu spektru českého čtenářstva, které žádalo četbu odpovídající jeho literární kultivaci, ne nadarmo časopis nesl podtitul *Národní zábavník pro Čechy, Moravany a Slováky*. Již svým názvem tak toto periodikum evokovalo díky obrozenecké květomluvě představu oné útulné vlastenecké zahrádky, kterou je třeba prioritně chránit a zušlechťovat její stávající stav. *Bohemia*, mající podtitul *Ein Unterhaltungsblatt*³, se pak již svým názvem zřetelně hlásila k tradičnímu zemskému patriotismu velké části českých Němců, který v prvních desetiletích 19. století zesílil, a dodatkem titulu zároveň signalizovala své zaměření. Redakce

² *Květy české* vycházely pod tímto názvem pouze v roce 1834. Od roku 1835 nesl časopis název *Květy. Národní zábavník pro Čechy, Moravany a Slováky*.

³ *Bohemia, ein Unterhaltungsblatt* začala vycházet roku 1828.

Květu na své stránky kromě původní české literární produkce zařazovala z evropské tvorby především ukázky z děl slovanských autorů, především polských, zde se projevil polonofilství mladé generace vyplývající ze sympatií k polskému povstání z počátku 30. let, a dále pak ruských, neboť, řečeno mluvou našich buditelů, roubování štěpů bratrských literatur mohlo naši české vlastenecké zahradě jen prospět. *Bohemia* pak kromě původní tvorby českých Němců předkládala poměrně hojně svým čtenářům i ukázky z literatur západních, v první řadě pochopitelně ze soudobé tvorby německé.

Výrazným úspěchem R. Glasera pak bylo to, že za přispěvatele svého *Ost und West* získal přední osobnosti z autorských okruhů obou výše zmíněných časopisů. Z *Květu* to byli např. J. K. Tyl, J. J. Marek, V. B. Nebeský, z *Bohemia* R. Zimmermann, J. Hille, K. E. Ebert a podařilo se mu tak vlastně propojit příspěvatelské okruhy všech tří periodik. Tato skutečnost poznamenala pochopitelně i charakter beletristické rubriky Glaserova časopisu. Ta sice měla stejnou strukturu jako oba časopisy, objevovaly se zde především žánry střední a drobné prózy, básně, populárně naučné črty apod., ale její kvalita se posunula zřetelně výše. Zřejmým dokladem toho byla především skutečnost, že z ní např. na rozdíl do českých *Květu* až na velmi vzácné výjimky vymizela triviální tvorba. *Ost und West* manifestující své zaměření již svým podtitulem *Blätter für Kunst, Literatur und geselliges Leben* tím tak získal rázem mezi oběma uvedenými časopisy dominantní postavení posílené navíc tím, že jeho vztah k evropské literatuře nebyl jednosměrný, jak naznačoval již název evokující sám o sobě oblouk mostu spojujícího oba světy. Na jeho stránkách se tak objevovala díla západních i slovanských autorů, čímž bylo čtenářům nabídnuto k recepci širší spektrum evropské tvorby, motivující k srovnávání a uvažování nad cestami jejího dalšího směřování. Takovouto možnost *Květy* ani *Bohemia* nenabízely.

Prosazení koncepčních cílů časopisu záviselo ovšem v rozhodující míře na pevném kvalitním okruhu jeho přispěvatelů z Čech. R. Glaserovi se díky osobním kontaktům⁴ podařilo na stránkách časopisu shromáždit významné české i českoněmecké spisovatele, které spojovaly sympatie s evropským liberálně demokratickým pohybem, láska k rodné zemi, vzájemné chápání národně emanci-

⁴ Rudolf Glaser se osobně přátelil s F. Palackým, J. E. Purkyněm, P. J. Šafaříkem a V. Hankou. Jejich přátelské vztahy dokumentují zápisky, vzpomínky a vzájemná korespondence jmenovaných. V literárním archivu Památníku písemnictví v Praze na Strahově je uložena např. korespondence R. Glasera s V. Hankou i osobní pozvánky, kterými vybízel své české přátele ke spolupráci s časopisem.

pačních snah a přesvědčení o smysluplnosti dalšího vzájemného soužití a jeho užitečnosti pro hledání nové podoby mezilidského soužití.

Jádro domácího autorského okruhu tvořili proto celkem logicky mladí čeští, českoněmečtí a židovští autoři vstupující na literární pole počátkem 30. let jako nositelé nových uměleckých směrů a koncepcí. Většina z nich publikovala již před vznikem *Ost und West* v řadě českých i českoněmeckých periodik a pochopitelně i dále souběžně s ním. V této rovině se dodnes nachází dostatek prostoru pro komparativní výzkum umožňující hlubší poznání vývoje tehdejší publicistiky i proměn literární kultivace jejich percipientů. Příznačné je, že řada těchto autorů tvořila bilingvně a mnohé z nich navíc bez ohledu na jazyk poutalo osobní přátelství. Dominantní skupinu mezi nimi tvořili romantičtí autoři, z nichž mnozí se demonstrativně hlásili k odkazu K. H. Máchy. Z nich na stránkách *Ost und West* nacházíme bilingvně píšící české Němce Friedricha Bacha, Siegfrieda Kappera, básničku Juliane Glaserovou, Františka Zvěřinu z Ruhwaldu, z Čechů pak Karla Sabinu, Václava Bolemíra Nebeského, Josefa Jaroslava Kalinu a další. Jungmannův žák a Máchův obdivovatel F. Bach zde na rozdíl od jednoduchých sentimentálních veršů publikovaných v *Květech* (Z básní 1843: 31) zaujal čtenáře svým romantickým básnickým cyklem *Lieder vom Sterben* (Bach 1838: 282), který vyniká hloubkou subjektivního prožitku. Svůj obdiv k Máchovi a přihlášení se k jeho odkazu v době, kdy v českém prostředí zůstávala průkopnická Máchova tvorba stále ještě ne zcela doceněná, manifestoval pak básní *Am Grabe K. Máchas* (Bach 1841: 381).⁵ Nadšeným obdivovatelem básníka *Máje* byl i S. Kapper, přítel V. B. Nebeského, propagátor myšlenky společného emancipačního boje Čechů a Židů, jejichž společně sdílené vlastenectví s Čechy neustále zdůrazňoval. Pro *Ost und West* úspěšně přeložil Máchovu povídku *Márinka* (Mácha 1841b: 249-262) a báseň *Budoucí Vlast* (Mácha 1841a: 61), z děl dalších českých romantiků pak Jablonského *Zpěvy milosti*. Přispíval sem i vlastní tvorbou, především ohlasovými verši inspirovanými českou a slovanskou lidovou poezií a dále pak původními romantickými baladami (Kapper 1840: 301). Máchovy verše přiblížil čtenářům *Ost und West* i K. Sabina, který pro časopis přeložil básně z *Cikánů*, báseň *Noc* aj. (Mácha 1841c: 317, Mácha 1839: 321) Juliane Glaserová, ovládající výborně

⁵ Báseň byla opatřena českým motem, výňatkem ze závěru *Máje* a poznámkou „der leider zu früh verstorbene geniale böhm. Dichter“.

češtinu a pravidelná účastnice českých vlasteneckých podniků,⁶ sem přispěla verši svvědčícími o její zřejmé inspiraci poezií K. H. Máchy, jak je patrné např. v básni *Vision am Prager Dome* (Glaser 1842: 355), která tvoří pandán Máchově Hrobce králů českých.

K významným přispěvatelům Glaserova časopisu, které pomáhaly profilovat jeho podobu, patřil i M. Hartman. Zde vyšla řada jeho romantických básní⁷ vzniklých v době jeho zahraničního pobytu plných touhy po vzdálené vlasti, předznamenávajících vznik lyrického cyklu *Böhmische Elegie*, který se později stal součástí jeho známé sbírky *Kelch und Schwert* (Hartmann 1845: 289), v níž se naplno promítá básníkův vztah k české zemi a jejímu nešťastnému údělu.

Stejně tak jako Hartmann nechala řada dalších českoněmeckých básníků zaznít na stránkách *Ost und West* ve svých verších hlubokému vztahu k rodné zemi a svému přesvědčení, že bude i nadále společnou vlastí obou etnik. Patřil mezi ně bilingvně píšící V. J. Menzel, publikující hojně i v českých *Květech*, dále pak R. Zimmermann, A. Meißner a mnozí další. Mnohé vypovídají již názvy jejich básní – *Heimweh eines Böhmen* (Menzel 1844: 193), *Mein Böhmerland* (Zimmermann 1844: 317) a *Heimweh* (Meißner 1844: 341). Snad nejzřetelněji zaznívá výše uvedený postoj v Zimmermannově básni *Mein Böhmerland*, v jejímž závěru apeluje autor na Čechy i české Němce slovy: „Čechenblut und deutsches Blut, sollt Euch friedlich minnen, keinen Neid und bösen Muth schlägt Euch aus den Sinnen! Aug' in Aug' und Hand und Hand, frisch und fröhlich Beide, Böhmerland, mein Böhmerland, eins in Leid und Freude“ (Zimmermann 1844: 317).

Z tvorby dalších českých básníků, kromě básní výše uvedených K. H. Máchy, K. Sabiny a B. Jablonského, patřících k umělecké špičce českých romantiků, představila redakce svým čtenářům v německých překladech reprezentativní vzorek české básnické tvorby. Kriterialem výběru byla pochopitelně umělecká kvalita. V případě básníků, u nichž kolísala mezi podprůměrem a vyšší úrovní, dávala redakce vždy důsledně přednost básním vyšší kvality, čímž se lišila od praxe *Květu*. To byl ostatně i případ výše zmíněného B. Jablonského, jehož romantické

⁶ Juliane Glaserová byla např. členkou tzv. Žofínského akademie založené A.J. Jelenem roku 1840. V jejím pěveckém sboru pak řadu let účinkovala. Pěvecky vystupovala i na řadě českých hudebních akademií a deklamačních večírků. O vystoupení Glaserové na akademii organizované roku 1841 J.J. Kolářem, na níž zazpívala dvě zhudebněné básně *Rukopisu královédvorského* referuje Fr. Doucha v *České včele* r. 8, 1841, s. 119-120.

⁷ Sem patří např. Hartmanovy básně *Gestalten der Einsamkeit*. *Ost und West*, r. 5, 1841, č. 69, s. 277; *Seine Rückkehr*, tamtéž, r. 8, 1844, č. 32, s. 129 a *Warnung*, tamtéž, r. 8, 1844, č. 38, s. 153.

Zpěvy milosti díky autenticitě síly prožitku vysoko přesahují zbytek jeho bezobsažných zplanělých sentimentálních básní (srov. Jablonský 1842: 131). Obdobně redakce postupovala i v případě romantika Vincence Furcha a vybrala z jeho celkem průměrné tvorby ty básně, které ji vysoko překračují (srov. Furch 1845: 65). Z díla F. L. Čelakovského zde byly otištěny básně *Toman a lesní panna*, *Velký trh ptačí*, *Krásná Běla*, *Velká panychida* a některé další (Čelakovský 1841: 169), z tvorby J. Kollára výběr znělek a ukázky ze *Slovanských lidových písní* (srov. Kollár 1838: 6), vybrané básně z *Českých lidových písní* K. J. Erbena (Erben 1842: 319) a *Moravských národních písní* Františka Sušila (Sušil 1840:361). J. E. Vocel zde publikoval svou historickou faustiádu *Labyrint slávy* (Wocel 1846: 265-266) a dále ukázky ze svých *Přemyslovců* (Wocel 1841: 201), lyrickoepického cyklu oslavujícího vzdálenou českou minulost, dobu, z níž tematicky čerpali i mnozí preromantičtí autoři z řad českých Němců. Zdánlivě poněkud překvapivě vzhledem k jejich umělecké úrovni i myšlenkovému poselství zde byly v překladu Juliane Glaserové otištěny básně *Rokyta* (Palmenweide) a *Selanka* (Hirt) z *Hankových písní* (Hanka 1841: 85) představující v této době již pouhý relikt básnické tvorby z přelomu první a druhé fáze národního obrození. Svou roli zde sehrála nepochybně skutečnost, že obě básně byly zhudebněny přítelem Glaserovy rodiny hudebním skladatelem V. J. Tomáškem a byly v této době živou a oblíbenou součástí českého společenského zpěvu. J. Glaserové se nelze divit, neboť některé Hankovy básně jsou živé dodnes, o čemž svědčí jeho zhudebněné *Hospodářství*, které se dočkalo vydání na CD a v podání *Spirituál kvintetu* zazní občas v českém rozhlasu i na počátku 21. století.

Kromě děl českých a českoněmeckých básníků byla čtenářům Glaserova časopisu nabídnuta k recepci i široká paleta děl evropských básníků. I v tomto případě se jednalo o pečlivý výběr, který odpovídal koncepčním cílům časopisu. Dominovala zde proto díla básníků bouřících se proti všemu konzervativnímu a zkostnatělému, aktivně se hlásících k liberálním myšlenkovým proudům, hájících demokratická práva člověka a propagujících svobodu národů. Z tvorby západoevropské se tak vedle děl německých představitelů *Sturm und Drangu*, mladohegelianů a *Mladého Německa* typu K. Becka, E. Prutze, W. Müllera a řady dalších jim blízkých autorů objevují básně V. Huga, lorda G. G. Byrona, Shellyho, z tvorby slovanských autorů pak verše M. J. Lermontova, A. S. Puškina,

A. Mickiewicz, Slowackého, Vukatinoviče a jiných.⁸ Překvapivý je pak poměrně silný zájem o poezii jihoslovanskou. „Východ“ ovšem nebyl na stránkách *Ost und West* zastoupen pouze díly slovanských autorů. Objevovaly se zde rovněž ukázky z literatury pobaltských zemí, literatury hebrejské, perské, čínské atd.

Žánrově i tématicky bohatá a různorodá pak byla prozaická tvorba autorského okruhu časopisu z řad českých Němců, v němž se nejčastěji objevovala jména J. G. Seidela, I. Hellera, C. Leonhard-Lyserové, Ed. Mautnera, V. J. Menzela, J. L. Weisela, K. R. Herloszsohna, A. Meißnera, B. Webera a dalších autorů, mnozí z nich byli opět bilingvisty a jejich díla se objevovala i v řadě českých periodik, zejména opět v *Květech*, *Vlastimilu* atd. To je např. případ V. J. Menzela, či A. Hansgirga. Těžiště prózy publikované v časopise, obdobně jako tomu bylo i u ostatních dobových periodik, opět se nabízí srovnání s *Květy*, tvořily její střední a drobné žánry. Hojně zde nacházíme novely a povídky z historie i současnosti poznamenané občas sentimentalismem, či didaktickou tendencí, národopisné a cestopisné obrázky, črty různého typu, pohádky a pověsti, bajky, aforismy, anekdoty atd. Na rozdíl od českých periodik zde ovšem není tak hojně zastoupena próza s venkovskou tematikou. Tuto skutečnost ovlivnilo rozhodující měrou rozdílné složení čtenářských základů srovnávaných periodik. Na rozdíl od Glaserova časopisu, jehož čtenářský okruh tvořili českoněmečtí intelektuálové a umělci, jádrem čtenářstva českých časopisů byli z velké části obyvatelé českého venkova spolu s příslušníky středních a nižších vrstev měšťanstva.

Stejně tak jako poezii i většinu prozaických děl publikovaných v *Ost und Westu* spojuje skrytější či zřetelnější liberální tón. Příznačné např. je, že autoři volí často témata z prostředí skupin lidí zápasících za svá práva a emancipaci ve společnosti, na jejíž periferii stojí. Zřejmě je to zejména v dílech autorů spjatých s židovským prostředím typu I. Hellera či J. L. Weisela, kteří zvláště zřetelně cítili potřebu emancipace svého etnika, překonání letitých bariér a potřebu nové podoby soužití s většinovou společností. Prvý z jmenovaných se ve svých zde otištěných povídkách a populárně naučných článcích aktivně hlásil k rozvíjení tradice českoněmecko-židovského soužití. Příkladem mohou být jeho cyklus črt *Gänge durch Prag* a v něm obsažený obrázek *Der Thurm Daliborka* (Heller 1839: 317-318),

⁸ Srov. např. : Beck, K., Stummer Schmerz, *Ost und West*, r. 3, 1839, č. 63, s. 261; Prutz, R. E., Abschied. In der Ferne, tamtéž, r. 5, 1841, č. 74, s. 297; Hugo, V., z *Herbstblätter* (překl. F. Freiligrath), tamtéž, r. 1, 1837, č. 3, s. 17 a č. 13, s. 99; Lermontov, M.J., *Der Traum* (překl. A. Mettlerkamp), tamtéž, r. 9, 1845, č. 75, s. 297; Puškin, A. S., *Der Born von Bachtschisarai*, tamtéž, r. 4, 1840, č. 69, s. 332.

v němž přiblížil německému čtenáři téma z české historie. J. L. Weisel pak seznamoval čtenáře *Ost und West* beletristickou formou s živým odkazem židovského písemnictví, přibližoval jim témata z gheta a zároveň vyvracel po staletí tradované pomluvy o Židech. Zde vyšla např. roku 1844 jeho povídka *Der Verdacht* (Weisel 1844), v níž odmítavě reagoval na antisemitskou pomluvu o židovských rituálních vraždách, dále pak jeho povídky *Undank* a *Uhren-Sepp* (Weisel 1847) z prostředí gheta. Bohatý okruh pohádek, mýtů a pověstí publikovaných v časopise pak rozšířil o židovské mýty a pověsti v dílech *Jüdische Mythen* a *Orientalische Mythen* (Weisel 1845).

Další prozaici, např. V. J. Menzel či B. Weber, věnovali ve svých národopisných črtách pozornost životu slovanských menšin v Görzu, Lužici či jinde a přes zobrazení jejich folklórních zvyklostí a obyčejů se snažili ukázat jejich po staletí uchovávanou svébytnost volající zároveň po jejich emancipaci a zrovnoprávnění v rámci rakouského společenství. Z tohoto hlediska jsou pak zajímavé zejména črty V. J. Menzela z poloviny 40. let, které řadou svých rysů dávají oprávnění k úvaze, že ovlivnily podobu národopisné tvorby B. Němcové. Zejména silnou podobnost nacházíme mezi Menzelovou črtou *Hochzeitsgebräuche des slawischen Landvolkes in der Umgegend Görtz* (Menzel 1845: 89-94) a *Selskou svatbou v okolí domažlickém české autorky* (Němcová 1846b: 1-3).

Úcta k člověku, jeho právům, touha po lidské svobodě a rovnoprávnosti pak různou měrou zaznívá i v dílech dalších autorů inspirovaných bojem potlačovaných národů za svobodu. Objevují se zde proto logicky např. črty ze života o svobodu zápasících Čečenců, Arménů a Jihoslovanů (srov. Sabina 1839: 338-339). Bylo by proto nepochybně užitečné pokusit se komparativním způsobem odhalit vliv próz výše uvedeného typu publikovaných v *Ost und West* na další proměny prozaické tvorby vycházející v souběžně vydávaných českých časopisech, která musela brát výrazný ohled na stupeň literární kultivace jejich čtenářské základny. Stejně tak jako v případě poezie se v Glaserově časopisu objevovaly četné ukázky z české dobové prozaické produkce. Vzhledem k tomu, že česká próza tehdy zůstávala svou šíří a kvalitou ve stínu poezie a navíc byla téměř nesouměřitelná s vyspělou tvorbou evropskou byli překladatelé z redakce postaveni před velmi nesnadný úkol. Museli citlivě vážit, která díla vybrat, aby představili německy mluvícímu prostředí reprezentativní průřez českou prozaickou tvorbou. Jejich pozornost zákonitě přitáhly především prózy K. H. Máchy, S. Kapper pro *Ost und*

West přeložil *Márinku*, B. Dörfel pak *Křivoklád* (Mácha 1846) a J. K. Tyla, tedy díla dvou nejvýraznějších představitelů české prózy 30. a 40. let. Z Tylových povídek se zde dočkaly otištění *Alchymista*, *Láska básníkovy* a *Divadelní ředitel* (Tyl 1838). Dobovou českou povídku zde reprezentovala i díla J. J. Marka, m. j. známá povídka *Známosti z průjezdu* (Marek 1843), která představovala ve vývoji tehdejší prózy zásadní předěl, neboť svým příklonem k realitě se vymykala z rámce tehdejších epigonských a národně nepříznačných sentimentálních povídek. Z prozaických děl nastupující mladé české generace 40. let se pak na stránkách Glaserova časopisu objevila povídka Boženy Němcové *Domáci nemoc* a výběr črt z *Obrazů z okolí domažlického* (Němcová 1846a), z próz Karla Havlíčka pak črta *Svátek Pravoslavnosti* (Havlíček 1845).

Na stránkách *Ost und West* se objevovala ovšem i prozaická díla dalších českých autorů. Vyšly zde některé prózy J. E. Vocela, např. povídka *Der Krystalograph* (Vocel 1845) náležející do okruhu romantické historické prózy máchovského typu, svou povídku *Kerkergeschichte* zde publikoval i další romantik V. B. Nebeský (Nebeský 1845), objevují se zde i prozaické příspěvky J. J. Kolára⁹. Některé ze svých povídek zde publikoval i průkopník historické prózy nového typu P. Chocholoušek (Chocholoušek 1847), který byl na stránkách časopisu činný i jako překladatel a to úspěšný. Do němčiny převedl i díla dalších českých prozaiků a dramatiků. Patří mezi ně i povídka V. K. Klicpery *Věnceslava* (Klicpera 1842b), která patří ke kvalitnějším preromantickým povídkám tvořících východisko dalšího vývoje romantické historické prózy. Další Klicperovu práci, ukázkou z divadelní hry *Soběslav*, pak pro Glaserův časopis přeložil S. Kapper. (Klicpera 1842a) To, co představovalo špičku české prózy, jak tomu bylo v případě děl K. H. Máchy, J. K. Tyla, J. J. Marka, P. Chocholouška a dalších českých autorů, tak mohlo být díky *Ost und Westu* představeno širšímu okruhu čtenářů i vyspělejší německé kritice.

Stejně jako v poezii tak i v próze uváděl *Ost und West* na svých stránkách poměrně velké množství ukázek z evropské tvorby. Důraz kladený na uměleckou i myšlenkovou kvalitu v souladu s koncepcí časopisu je patrný již z jmen autorů ukázek. Ze západoevropských zde např. za Francouze figurují A. Dumas, V. Hugo, de Musset, za německou literaturu W. Müller, E. Willkom, H. Laube, ze slovanských spisovatelů pak Czajkowski, Kraszewski a Szolarski, z ruských autorů

⁹ Z povídek to byla např. práce *Phantasieleben des Dorfschulmeisters Kaspar Melchior Balthasar Geldern*, *Ost und West*, r. 8, 1844, č. 77-88, s. 313-314, 317-318, 321-322, 326, 329-331, 333-335, 337-339, 341-343, 345-347, 349-351, 353-354, 357-358.

pak nikdo menší než N. V. Gogol, Pogodin, Golikov a mnozí další.¹⁰ Kvalita výběru pak vyniká zřetelněji ve srovnání s ostatními českými periodiky. Jestliže např. redakce *Květu* volila ze slovanských děl s kozáckou tematikou především krvavé napínavé příběhy přitahující čtenáře barvitostí a drastičností děje, které rámují kvalitní Zapův překlad Gogolova *Tarase Bulby*, redakce *Ost und Westu* otiskla tutéž Gogolovu prózu bez podobného doprovodu podbízejícího se vkusu čtenářů s nižším prahem literární kultivace. (viz pozn. 10)

Z výše řečeného je zřejmé, že Glaserův časopis jako společný německo-český podnik byl periodikem programovým, které silně ovlivnilo literární a kulturní klima v Čechách ve 30. a 40. letech předminulého století. Reflektoval zároveň snahy českých a českoněmeckých kulturních činitelů přispět k nalezení nové podoby tradičního kulturního soužití obou etnik a k jeho posílení. Tradice staleté symbiózy se jim jevila být zároveň dostatečnou zárukou toho, aby se „český model“ soužití národností stal průsečíkem snah o sblížování národů východu a západu Evropy na liberální bázi. Časopis přispíval k rozvoji česko-německého sblížení, k růstu české kultury a dával i hlubší podněty pro další vývoj česky psané literatury, které umožňoval díky svému charakteru překračovat hranice Čech. Naprostá většina německých účastníků tohoto podniku měla hluboké porozumění pro české národně emancipační snahy, propagovala je a to pomáhalo ve svých důsledcích získávat pro národní věc v tomto směru kolísající příslušníky vzdělaných vrstev českého národa. Svým demokratickým profilem se pak časopis zařadil na samou špičku českých dobových periodik.

Koncepce uspořádání národnostních vztahů na území Čech, jejímž byl časopis hlasatelem, vzala za své v bouřích revolučního roku 1848 a postupně upadala

¹⁰ Viz např.: Dumas, A., *Die Entführung* (volně zpracoval N. L. Beckmann), *Ost und West*, r. 8, 1844, č. 90-104, s. 365-366, 369-371, 373-375, 377-378, 381-382, 385-386, 389-391, 393-395, 397-398, 401-403, 405-407, 409-410, 413-415, 417-419, 421-423; Willkom, E., *Der Elf als Hofmeister. Ein Märchen*, tamtéž, r. 4, 1840, č. 37-39, s. 173-175, 181-182, 186; Laube, H., *Im Städtchen. Eine Schilderung*, tamtéž, r. 4, 1840, č. 24-29, s. 109-110, 113-114, 121-122, 125-126, 129-130, 133-134; Gogol, N.V., *Taras Bulba*, tamtéž, r. 4, 1840, č. 90-100, s. 419-420, 423-426, 431-433, 435-437, 439-442, 447-448, 451-452, 455-458, 462, 465, 469-470; Lermontov, M.J., *Taman. Episode aus Lermontows jüngsten Romane „Ein Held unseres Jahrhunderts“*, tamtéž, r. 10, 1846, č. 75-77, s. 297-298, 301-303, 305; Pogodin, tamtéž, r. 9, 1845, č. 100-101, s. 397-399, *Die blonde Haarflechte. Skizze aus dem Leben*, tamtéž, r. 9, 1845, č. 100-101, s. 397-399, 403.

v zapomenutí. Po více než sto padesáti letech v podmínkách sjednocující se Evropy se však nejeví jen jako pouhý mrtvý relikt vzdálené minulosti.

Literaturverzeichnis:

- BACH, F. (1941): Am Grabe K. Máchas, Ost und West, r. 5, č. 95, s. 381.
- BACH, F. (1848): Lieder vom Sterben 1-7, Ost und West, r. 2, č. 67, s. 274; č. 69, s. 282.
- ČELAKOVSKÝ, F. L. (1841): Toman und die Wile (překl. A. Beck), Ost und West, r. 5, č. 42, s. 169; Der Große Vogelmarkt (překl. J. Wenzig), tamtéž, r. 11, 1847, č. 15, s. 58-59; Das große Seelenfest. Alexander Tod (překl. J. Wenzig), tamtéž, r. 11, 1847, č. 40, s. 157; Schön Bjela (překl. J. Wenzig), tamtéž, r. 2, 1838, č. 6, s. 21 aj.
- CHOCHOLOUŠEK, P. (1847): Der Notjaischer Drache (překlad E. Stárka), Ost und West, r. 11, č. 2-14, s. 5-6, 13-14, 18-19, 25-27, 30-31, 38, 41-42, 45-46, 50-51, 53-55.
- ERBEN, K. J. (1842): Die Weise (böhm. Volkslied, překl. A. Beck), Ost und West, r. 6, č. 80, s. 319.
- FURCH, V. (1845): Gedichte I-III (překlad B. Leitner), Ost und West, r. 9, č. 17, s. 65.
- GLASER, J. (1842): Vision am Prager Dome, Ost und West, r. 6, č. 89, s. 355.
- HANKA, V. (1841): Palmenweide, Der Hirt (překl. J. Glaserová), Ost und West, r. 5, č. 22, s. 85.
- HARTMANN, M. (1845): Kelch und Schwert, Leipzig, J. J. Weber, s. 289.
- HAVLÍČEK, K. (1845): Das Fest Ruhmwürdigkeit, Ost und West, r. 8, č. 57-60, s. 227, 230-231, 235-236, 239.
- HELLER, I. (1839): Gänge durch Prag, Ost und West, r. 3, č. 74, s. 317-318; č. 76, s. 321-322; č. 86, s. 369-370; č. 96, s. 417-418; č. 97, s. 425-427; č. 102-104, s. 445-446, 449-450, 457-458.
- JABLONSKÝ, B. (1842): Aus Gesängen der Liebe, Ost und West (překl. S. Kapper), r. 6, č. 33, s. 131; č. 35, s. 139; č. 36, s. 143; dále r. 7, 1843, č. 20, s. 77.
- KAPPER, S. (1840): Mährische Ballade, Ost und West, r. 4, č. 64, s. 301.
- KLICPERA, V. K. (1842a): Probescenen aus Tragödie Soběslav, Ost und West, r. 6, č. 77-78, s. 307-308, 311-313.
- KLICPERA, V. K. (1842b): Věnceslava (překl. a úprava P. Chocholoušek), Ost und West, r. 6, č. 84-99, s. 335-337, 339-341, 343-344, 347-349, 351-352, 355-357, 359-361, 363-365, 367-369, 371-373, 375-377, 379-381, 383-384, 387-389, 391-392, 395-397.

- KOLLÁR, J. (1838): Slowakische Volkslieder (překl. K. Sabina), Ost und West, r. 2, č. 2, s. 6.
- MÁCHA, K. H. (1839): Die Nacht (překlad K. Sabina), Ost und West, r. 3, č.76, s. 321.
- MÁCHA, K. H. (1841a): Das künftige Vaterland (Nach dem Böhmischem des I. Mácha von S. Kapper), Ost und West 5, č. 16, s. 61.
- MÁCHA, K. H. (1841b): Mária. Phantasie – Bild aus Mácha's Leben. Aus dem Böhmischem des Hynek Mácha, frei von S. Kapper, Ost und West r. 5, č. 62-65, s. 249-262.
- MÁCHA, K. H. (1841c): Wechselgesang. Aus dem Böhmischem des Ignaz Mácha von Karl Sabina. 1. Die Zigeunerin, 2. Die Jüdin (pozn. pod čarou: Aus Mácha's Roman *Die Zigeuner*), Ost und West, r. 5, č.79, s. 317.
- MÁCHA, K. H. (1946): Burg Bürglitz (překlad B. Dörfel), Ost und West, r. 10, č.32-40, s.125-126, 129-131, 133-134, 137-139, 141-143, 145-147, 149-150, 153-155, 157.
- MAREK, J. J. (pseud. Jan z Hvězdy) (1843): Bekanntschaften aus dem Thorwege, r. 7, č.59-67, s. 235-236, 239-240, 243-244, 247-248, 251-252, 255-257, 259-260, 263-264, 267-268.
- MEIBNER, Al. (1844): Heimweh, Ost und West, r. 8, č. 86, s. 341.
- MENZEL, W. J. (1844): Heimweh eines Böhmen, Ost und West, r. 8, č. 49, s. 193.
- MENZEL, W. J. (1845): Hochzeitsgebräuche des slawischen Landvolkes in der Umgegend Görtz, Ost und West, r. 9, č. 23-24, s. 89-91, 93-94.
- NEBESKÝ, V. B. (1845): Eine Kerkergeschichte, Ost und West, r. 9, č.93-94, s. 369-371, 373-375.
- NĚMCOVÁ, B. (1846a): Heimweh (aus Kwěty), Ost und West, r. 10, č.112-113, s. 445-446, 449-451; Skizzen aus der Umgebung von Tauß, tamtéž, r. 10, č.12-14, s. 46, 49-50, 53-54.
- NĚMCOVÁ, B. (1846b): Selská svatba v okolí domažlickém, Česká včela, r. 13, s.1-3.
- SABINA, K. (pseud. Sabinský) (1839): Der Kampf. Skizze aus dem Volksleben der Čechencr (aus dem Russischen), Ost und West, r. 3, s. 338-339.
- SUŠIL, Fr. (1840): Aus dem Mährischen (překl. F. Walther), Ost und West, r. 4, č. 77, s. 361.

- TYL, J. K. (1838): Der Alchymist, Ost und West, r. 2, č. 53-61, s. 217-218, 221-222, 225-226, 229-230, 233-234, 237-238, 241-242, 245-247, 249-250; Der Dichters Liebe, tamtéž, r. 4, 1840, č. 53-58, s. 253-254, 257-258, 261-262, 265-267, 269-270; Der Theaterdirektor, tamtéž, r. 7, 1843, č. 40-46, s. 157-159, 161-162, 165-166, 169-170, 173-175, 177-179, 181-183.
- WEISEL, J. L. (1844): Der Verdacht, Ost und West, r. 8, č.1-15, s. 2, 5-7, 9-10, 13-15, 17-19, 21-23, 25-27, 29-30, 33-34, 37-38, 41-42, 49-50, 53-55, 57-58.
- WEISEL, J. L. (1845): Jüdische Mythen, Ost und West, r. 9, 1845, č. 68, s. 269-270; Orientalische Mythen, tamtéž, r. 11, 1847, č. 90, s. 357-358.
- WEISEL, J. L. (1847): Undank. Eine alte Geschichte aus neuer Zeit, Ost und West, r. 11, č.36-38, s. 141-142, 145 a 149-150; Uhren-Sepp. Eine Dorfgeschichte aus dem Böhmerwalde, tamtéž, r.11, č.102-105, s. 405-406, 409-411, 413-414, 417-418.
- WOCEL J. E. (1841): Die Přemyslieden, Ost und West, r. 5, č.14, s. 54; König Wenzel Festmahl, tamtéž, č. 50, s. 201.
- WOCEL, J. E. (1845): Der Krystalograph, Ost und West, r. 9, č.26-33, s.101-103, 105-107, 109-111, 114-115, 117-119, 121-123, 125-127, 129-131.
- WOCEL, J. E. (1846): Labyrinth des Ruhms, Ost und West, r. 10, č.67-68, s. 265-266, 269; č. 83-84, s. 329-330, 333-334; č. 92, s. 365-367; č. 105, s. 417-418; č. 123, s. 489-490; č. 131, s. 521-522; č. 144-145, s. 573-575, 577-578; č. 150, s. 597; č. 151, s. 601-602.
- Z básní Bedřicha Bacha, Květy, r. 10, 1843, č. 8, s. 31.
- ZIMMERMANN, R. (1844): Mein Böhmerland, Ost und West, r. 8, č. 78, s. 317.